

TÜRKİYE'DE COĞRAFYA ARAŞTIRMALARINDA FİZİKİ COĞRAFYANIN YERİ

Ajun Kurter

GİRİŞ : KONUNUN MAHİYETİ VE ÖNEMİ :

Fizikî Coğrafya; hiç şüphesiz, Coğrafyanın çok önemli bir bölümünü teşkil eder. Çünkü, beşerî-iktisadî coğrafya araştırmalarında da ondân faydalanılmak gerekir. Bu nedenle, birçok beşerî-iktisadî coğrafya araştırmacıları, bu sahaya fizikî coğrafyadan geçmiş bulunmaktadırlar. Daha kısa bir deyimle, beşerî-iktisadî coğrafyanın temelinde fizikî coğrafya yatmaktadır. Bununla beraber, coğrafya alanında yapılan araştırmalarda fizikî ve beşerî-iktisadî coğrafya konularına verilen yer ve bunların birbirine oranı, yetişmiş araştırmacıların eğilimlerine göre değişik olabilmektedir. Ancak, arada büyük dengesizliklerin bulunduğu hallerde, araştırmacı yetiştirmeye verilecek yön; bu durum göze alınmak suretiyle değiştirilmelidir.

Bu çalışmada¹, yukarıdaki ana fikirlerin ışığında, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü çalışmaları ele alınarak, analitik bir incelemeye tâbi tutulmuştur. Şimdiye kadar hiç yapılmamış olan ve orijinal sayılabilecek bu araştırmanın amacı, Enstitümüz çalışmalarındaki gidişe bir ışık tutmak ve geleceğin plânlamasında yardımcı olmaktan ibarettir. Çalışmada, Enstitü mensuplarının araştırmaları (sadece yayınlanmış olanlar), ders kitapları ile öğrencilerin lisans tezleri ele alınmıştır. Sonuçta aydınlanması gereken noktalar olarak, şu hususlar üzerinde durulmuştur.

1 — Coğrafya Enstitüsünde çalışmış olan araştırmacı ve öğrencilerin hangi mahiyette çalışmalar yaptıkları ve bunların oranlarının tesbiti suretile hâkim eğilimin meydana çıkarılması.

1. Burada, çalışmanın hesaplamalarının yapımında büyük gayret ve emekleri olan; O. Ata, M. Taşkın ile A. Kağmıcı'ya teşekkürü borç bilirim.

2 — Çalışmalarda, mahiyet oranı ve hâkim eğilim yıldan yıla veya belirli devreler zarfında değişiklikler göstermiş olabilir. Bu nedenle, her bir yıla ait durumun ortaya konması icab eder.

3 — Yıllık çalışmalarda, araştırma -ders kitabı- öğrenci tezlerinin miktar ve oranları.

Bu noktaların ortaya çıkarılması ile, Enstitümüzde Coğrafyanın hangi branşının ağır bastığı, bunlar arasında fizikî coğrafya ve onun ihtisas dallarının tuttukları yer, kısacası bugünkü hâkim eğilim tesbite çalışılmıştır. Böylelikle, ilerideki çalışmalara verilmesi gereken yönlerin ve yetiştirilecek elemanların çalışacakları dalların plânlanmasında faydalı olabilecek bir rehberin meydana gelmesine gayret edilmiştir.

Çalışmamızda, ilk yayınlanmış esere 1924 yılında tesadüf edilmiştir. Dolayısı ile, ele aldığımız devre bu yıldan başlamakta olup, 1970'e kadar geçen 45 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Bu süre içerisinde, Enstitü mensuplarının gerek yurt içi ve gerekse yurt dışında yayınlanmış olan bütün araştırmalarına yer verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, Enstitümüz yayınları içerisinde yer almış bulunan, bazı yabancı araştırmacılara ait çalışmalar da incelememize dahil edilmişlerdir. Ana konu Fizikî Coğrafya olduğundan, Beşerî-İktisadî Coğrafya araştırmaları ile Mevzî Coğrafya çalışmaları bir grupta toplanmış bulunmaktadır. Burada Mevzî Coğrafya olarak, sadece bütün coğrafi konuların birden ele alındığı yerel çalışmalar, genel mevzî coğrafya eserleri ve monografyalar kastedilmiştir. Fizikî Coğrafya da, kendi içerisinde, Jeomorfoloji, Klimatoloji, Biyocoğrafya ve Hidroğrafya olmak üzere 4 ihtisas dalına ayrılmıştır. Böylelikle, Fizikî Coğrafya içerisinde hangi ihtisas dalının ağır bastığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

I. BÜTÜN KONULARDAKİ ÇALIŞMALARIN SEYRİ :

Burada evvelâ, Coğrafya Enstitüsünün bütün konulardaki çalışmaları bir bütün olarak ele alınacak ve araştırma- ders kitabı- öğrenci tezi şeklinde bir gruplama yapılarak bunların yıldan yıla, sayı bakımından gösterdiği değişiklikler ile, toplam çalışma miktarının seyri görülecektir. Bu amaçla yapılan-bir tablo (Tablo : I) aşağıda sunulmuştur. Tablonun incelenmesi esnasında dikkati çeken başlıca noktaları burada kısaca belirtmek yerinde olur.

En eski çalışmalar 1924 yılında başlamış olup, yalnızca araştırma mahiyetindeki 2 çalışmadan ibarettir. 1926 yılında hiçbir çalışma yapılmamış,

TABLO I

Yıl	Araştırma		Ders Kitabı		Öğrenci tezi	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%
1924	2	100	—	—	—	—
1925	1	50	—	—	—	—
1926	—	—	—	—	—	—
1927	—	—	—	—	9	100
1928	—	—	—	—	6	100
1929	—	—	—	—	3	100
1930	2	25	—	—	3	75
1931	—	—	—	—	11	100
1932	—	—	—	—	11	100
1933	—	—	—	—	8	100
1934	1	—	—	—	24	100
1935	—	—	—	—	16	100
1936	—	—	—	—	36	100
1937	—	—	—	—	41	400
1938	4	10	—	—	35	90
1939	2	1,5	—	—	104	98,5
1940	9	11,5	1	1,5	118	87
1941	—	—	1	1,5	93	98,5
1942	1	2	1	2	45	96
1943	17	25	—	—	48	75
1944	9	8	1	2	98	90
1945	4	6	1	1,5	66	92,5
1946	3	9	—	—	32	91
1947	7	15	—	—	40	85
1948	1	5	—	—	23	95
1949	7	12	—	—	39	88
1950	1	1,5	1	—	54	98,5
1951	27	40	1	1,5	35	58,5
1952	5	8,5	1	1,5	33	90
1953	21	38	2	4	32	58
1954	35	63,5	1	1,5	21	35
1955	49	77	2	3	12	20
1956	21	70	—	—	8	30
1957	32	67,5	1	2,5	13	30
1958	30	60	3	5	19	35
1959	31	65	—	—	19	35
1960	32	43	4	6	38	51
1961	27	32	2	3	60	65
1962	12	17	2	3	63	80
1963	14	25	3	5	41	70
1964	32	40	—	—	56	60
1965	8	6	2	2	117	92
1966	23	25	1	1,5	56	73,5
1967	16	10	5	3	145	87
1968	11	7	2	1	108	92
1969	8	2,5	2	0,5	298	97
1970	7	4	2	1	196	95
G. top.	512	% 17,8	42	% 1,4	2333	% 80,8=2887

1927-29 ve 1931-35 yılları arasında kalan devrelerde ise çoğunlukla öğrenci travay ve lisans tezleri ile yetinilmiştir. Enstitümüzün devamlı olarak araştırmalara yönelmesi ve bu konuda her yıl çalışmalar yapması 1937 yılından başlamaktadır. 1939-40 yılları, çok sayıda öğrenci travay ve lisans tezi yapılan yıllar olarak dikkati çekiyor. Buna karşılık 1943 yılında araştırma sayısında birden artma görülüyor. 1953 yılından itibaren araştırma sayıları devamlı olarak yüksek kalıyor ve bütün çalışmalarda %40-77 oranında bir paya mâlik bulunuyor. Bu konuda en yüksek seviyeye ise, 1955 te erişiliyor (49 araştırma). Buna karşılık, bu devrede öğrenci çalışmalarında bir azalma mevcuttur. Öğrenci tezleri ancak 1960 tan sonra bir artış göstererek, 1969 da 309 adet ile bütün çalışmaların %97 si oranına yükseliyor. Esasen Enstitü araştırma faaliyetlerinde son yıllarda büyük bir düşme görülüyor. 1969-70 yılları araştırmaları, bütün çalışmalara ancak %2,5-4 gibi çok az bir oranda katkıda bulunabiliyor. Ders kitaplarına gelince, en yüksek miktar, 5 kitap ile 1967 yılına ait olmakla beraber, bunun toplam çalışmalardaki oranı %3 ü geçmiyor.

Sonuçta, toplamı 2887 yi bulan çalışmalarda en yüksek orana malik çalışma grubu olarak öğrenci travay ve lisans tezleri görülüyor. Bunlar toplam çalışmaların %80 ini teşkil ediyorlar. Araştırmalar ise %20 yi bile bulmuyor. Ders kitaplarına gelince, çok düşük bir orana sahip bulunuyorlar. Ortalama olarak, yılda 50 kadar öğrenci tezi, 11-12 araştırma yapıldığı söylenebilir. Yani tezler, çalışmaların 4 katından fazla bir seviyede bulunuyorlar. Ders kitaplarına gelince, hemen hemen her yıla bir kitap düştüğü görülüyor.

II. MAHİYETLERİNE GÖRE ÇALIŞMALAR :

Yukarıda, mahiyete göre yapılmış olan gruplandırmayı teşkil eden her bir çalışma, coğrafyanın muhtelif ihtisas dallarına ait bulunmaktadır. Bu bölümde, her bir çalışma grubu ayrı ayrı ele alınmak suretile, bunların hangi ihtisas dallarında ve ne gibi bir oranda yapıldıkları ve bu oranlardaki yıllık değişiklikler üzerinde durulacaktır.

A. ARAŞTIRMALAR :

Coğrafya Enstitüsünde ilk yapılan araştırmalar, evvelce de belirtildiği gibi, 1924 yılına aittir. Başlangıçtaki araştırmalar, hemen hemen tamamen,

Enstitünün kurucusu İ.H. Akyol'a ait bulunmaktadır. İ.H. Akyol'un 1930 yılına kadar yapmış olduğu araştırmalardan, 1924 yılına ait olanlar Jeomorfoloji ile Beşerî Coğrafya, 1925 yılına ait olan Klimatoloji, 1930 yılındakiler ise Jeomorfoloji-Hidrografya konusundadırlar. Bu yıldan itibaren, İ.H. Akyol'un yanında E. Çaput'de araştırma faaliyetine katılmıştır. Bununla beraber, araştırma sayısında büyük bir artış müşahade edilememiştir. Bu iki araştırmacının ve 1933 ten sonra iltihak eden yeni elemanların (özellikle B. Darkot'un) gayretleriyle 1942 yılına kadar ancak 17 araştırma yayınlanabilmiştir. Bunların büyük bir çoğunluğu Jeomorfolojiye hasredilmiş bulunmaktadır.

Aşağıda bu araştırmaların yıllık seyri mahiyetlerine göre gösterilmiştir (Tablo: II). Bu tabloda fizikî coğrafya araştırmaları, ihtisas kollarına göre de ayrılmış bulunmaktadır. Araştırmaların sayıca az ve kesintili olduğu 1924-42 yılları arasındaki devre bütün olarak ele alınmıştır. Tablo II nin incelenmesinden elde edilen müşahadeler şöylece sıralanabilir.

Bütünü ile hemen hemen her çalışma yılında Fizikî Coğrafya araştırmaları çoğunluğu teşkil etmektedir. Bu çoğunluk bazen %100 e çıkmaktadır, ancak iki yıl (1962 ve 1970 yılları) %40 a düşmüştür. Ortalama olarak, yıllık araştırmalardaki oranı %60 ı bulmakta ve geçmektedir. Sayı bakımından en verimli devre ise, 25 araştırma ile 1957 ye tekabül eder. Buna karşılık Beşerî-İktisadî ve Mevzîî coğrafya, özellikle 1953 yılından sonra çok sayıda araştırmaya konu olmaya başlamıştır. Bu konuda rekor, 15 araştırma ile 1958 yılına aittir. Esasen 1958-61 yılları, bahis konusu çalışma alanında oldukça verimli bir dönem olarak kabul edilebilir. Bu dönemde toplam olarak 53 araştırma yayınlanmıştır. Fakat aynı dönemde fizikî coğrafya araştırmalarının da çokluğu nedeni ile Beşerî-İktisadî ve Mevzîî coğrafya araştırmalarının oranı %40 civarından yukarıya çıkamamış bulunmaktadır. Bu arada, bahis konusu grupta en büyük payın Mevzîî coğrafyadan çok, Beşerî-İktisadî coğrafyada olduğunu da hatırlatmak gerekir.

Fizikî Coğrafyanın kendi içersindeki bölünüşe gelince, en yüksek pay jeomorfolojiye düşmektedir. Gerçekten Jeomorfoloji, bir çok yıllarda tek başına Fizikî Coğrafya grubunu temsil eder mahiyettedir. Fizikî Coğrafyanın diğer konuları, hiçbir zaman Jeomorfoloji seviyesinde araştırma sayısına malik olamamıştır. Sayıca Jeomorfolojinin en yüksek değere ulaştığı yıl 1955 olmuştur. Bu yıl yapılan 25 araştırma, toplam Enstitü çalışmalarının tam yarısına tekabül etmektedir.

TABLO II

Yıl	Beşeri-İktisadi ve Mevzii Coğ.		Toplam Fiziki Coğ.		Jeomorfoloji		Klimatoloji		Biocoğrafya		Hidroğrafya	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
1924-42	2	8	20	92	15	72	3	12	—	—	2	8
1943	9	53	8	47	6	35	2	12	—	—	—	—
1944	3	33	6	66	4	44	1	11	—	—	1	11
1945	—	—	4	100	1	25	1	25	1	25	1	25
1946	1	33	2	67	2	67	—	—	—	—	—	—
1947	2	29	5	72	3	43	—	—	—	—	2	29
1948	—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—
1949	—	—	7	98	5	70	1	14	—	—	1	14
1950	—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—
1951	6	20	21	80	14	55	4	15	—	—	3	10
1952	—	—	5	100	4	80	—	—	1	20	—	—
1953	7	35	14	65	11	50	1	5	—	—	2	10
1954	11	33	24	77	19	60	2	7	—	—	3	10
1954	21	44	28	56	25	50	1	2	1	2	1	2
1956	8	35	13	65	12	60	—	—	—	—	1	5
1957	7	24	25	76	23	70	—	—	—	—	2	6
1958	15	47	15	53	10	30	4	20	—	—	1	3
1959	13	42	18	57	13	42	2	5	—	—	3	10
1960	13	35	19	65	15	45	3	10	—	—	1	10
1961	12	42	15	58	10	40	3	10	1	4	1	4
1962	7	60	5	40	4	32	—	—	1	8	—	—
1963	5	35	9	64	7	50	1	7	—	—	1	7
1964	13	35	19	65	15	45	2	10	1	5	1	5
1965	3	38	5	52	3	38	1	12	—	—	1	12
1966	—	—	23	100	—	—	—	—	—	—	—	—
1967	6	35	10	65	7	45	—	—	3	20	—	—
1968	2	20	9	80	5	45	—	—	3	26	1	9
1969	1	15	7	85	5	60	—	—	2	25	—	—
1970	4	60	3	40	3	40	—	—	—	—	—	—
Toplam	171	%36	341	%64	266	%494	32	%6,2	14	%2,5	29	%5,9

G. top. = 512

Sonuç olarak denilebilir ki, araştırmaların ağırlık payı Fizikî Coğrafyada toplanmış olarak görölmektedir. Ancak, Mevziî coğrafyanın çok az yer tutan araştırmaları dışında, Beşerî-İktisadî coğrafya ile büyük bir dengesizlik olduğu söylenemez. Çünkü oranlar %60 ile 40'tır. Fakat bizzat Fizikî Coğrafyanın kendi arasında bölünüşü, çok belirli bir dengesizliğin eseridir. Zira, Klimatoloji ve Hidrografya birbirlerine eşit durumda olarak, Jeomorfolojinin çok gerisinden gelmekte, Biyocoğrafya araştırmaları ise çok düşük bir değerde kalmaktadır. Şüphesiz, bu durum, Fizikî Coğrafyaya mensup araştırmacıların daha ziyade Jeomorfoloji dalını seçmiş olmalarından ileri gelmektedir.

B. ÖĞRENCİ TEZLERİ :

Coğrafya Enstitüsünde ilk öğrenci lisansı tezleri 1927 yılında tamamlanmıştır. Yalnız, bu tip çalışma grubunda hemen hemen uzun bir süre yapıla gelen disiplin travayları da yer almış bulunmaktadır. Bunlar hacim ve konu bakımından lisans tezlerinden aşağı kalmayacak çalışmalar olarak görölmektedir. Aşağıda verilen tablo: III ün incelenmesi, öğrenci lisans tez ve travaylarının 45 yıllık süre içersinde hangi brânşlarda yapıldıklarını göstermektedir.

Tablo: III ün incelenmesinden elde edilen sonuçları burada kısaca belirtmek faydalı olacaktır. Bahis konusu tabloda Fizikî Coğrafya ile ilgili çalışmaların hemen hiç bir yıl çoğunlukta olmadığı göze çarpar. Yalnız 1930 yılı bunda bir istisna teşkil eder. Fakat bu yıl da, ancak 3 çalışma yapılmış olup, bunlardan 2 si Fizikî Coğrafyaya ait görölmektedir. Bu yılın dışında, Beşerî-İktisadî Coğrafya-Mevziî Coğrafya grubu daima büyük çoğunluk sağlamaktadır. Bu grup içersinde, özellikle mevziî mongrafik çalışmalar büyük bir yekûn tutmaktadır. Bazı yıllar Beşerî-İktisadî ve Mevziî Coğrafya grubu %100 gibi tam bir orana ulaşmaktadır. Sayıca en fazla çalışmalar yapıldığı yıllar : 1965 ten itibaren başlamakta olup, özellikle 1969 ve 1970 yıllarıdır. Bu iki yıl, sırası ile 187 ve 149 tez yapılmış olup, bütün tezlere oran %62-77 kadardır. Bununla beraber son yıllarda Fizikî Coğrafya çalışmaları da fazladır : 111 ve 47. Çünkü Coğrafya Enstitüsüne sayıları 600 ü aşan bir öğrenci grubu girmiş ve bunlar mezuniyet çalışmalarını vermeye başlamışlardır.

Fizikî Coğrafyanın kendi içersindeki bölünüşüne gelince, Jeomorfoloji genellikle üstün durumda olup, bunu Klimatoloji çalışmaları takip etmekte-

TABLO III

Yıl	Beseri-İktisadi ve Mevzii Coğ.		Top. Fiziki Coğrafya		Jeomorfoloji		Klimatoloji		Hidroğrafya		Biocoğrafya	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
1927	5	60	4	40	3	30	1	10	—	—	—	—
1928	4	70	2	30	1	15	—	—	1	15	—	—
1929	3	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1930	1	33,8	2	66,2	—	—	1	33,1	1	33,1	—	—
1931	11	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1932	11	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1933	7	85	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—
1934	23	96	1	4	—	—	—	—	1	4	—	—
1935	13	82	3	18	1	6	2	12	—	—	—	—
1936	32	88	4	12	2	6	1	3	—	—	1	3
1937	34	80	7	20	6	17	—	—	—	—	1	3
1938	34	97	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—
1939	78	75	26	25	19	18	3	3	3	3	1	1
1940	99	84	19	16	17	15	2	1	—	—	—	—
1941	84	90	9	10	6	7	2	2	—	—	1	1
1942	41	90	4	10	—	—	—	—	—	—	—	—
1943	40	84	8	16	4	8	4	8	—	—	—	—
1944	85	87	13	13	8	8	5	5	—	—	—	—
1945	55	83	11	17	6	8	3	5	2	4	—	—
1946	25	79	7	21	4	12	1	3	—	—	2	6
1947	35	87	5	13	4	10	1	3	—	—	—	—
1948	23	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1949	36	91	3	9	1	3	1	3	1	3	—	—
1950	51	95	3	5	—	—	3	5	—	—	—	—
1951	35	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1952	28	85	5	15	—	—	5	15	—	—	—	—
1953	31	97	1	3	—	—	1	3	—	—	—	—
1954	20	95	1	5	—	—	—	—	1	5	—	—
1955	9	75	3	25	1	8	2	17	—	—	—	—
1956	8	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1957	13	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1958	16	85	3	15	—	—	2	10	1	5	—	—
1959	15	79	4	21	1	5	1	5	2	11	—	—
1960	35	92	3	8	—	—	3	8	—	—	—	—
1961	46	85	14	15	11	10	3	5	—	—	—	—
1962	51	80	12	20	10	16	1	2	—	—	1	2
1963	29	70	12	30	6	15	6	15	—	—	—	—
1964	46	80	10	20	5	10	5	10	—	—	—	—
1965	79	65	38	35	31	10	7	5	—	—	—	—
1966	47	85	9	15	—	—	7	11	1	2	1	2
1967	81	56	64	44	32	22	25	17	2	1,5	5	3,5
1968	83	80	25	20	14	12	8	5	1	1	2	2
1969	187	62,7	111	37,3	73	24	34	10	—	—	4	1
1970	149	77	47	23	14	7	30	15	—	—	3	1
Top. % 1838	%78,3	495	%21,7	286	%12,4	169	%7,4	17	%0,74	22	%0,9,6	
G. top.=2333												

dir. 1969 yılında yapılan 111 Fizikî Coğrafya çalışmasının 73 ü Jeomorfolojiye, 34 ü ise Klimatolojiye ait bulunmaktadır. Hidroğrafya ve Biyocoğrafya konularındaki tezlere ise, tek tük ve ara sıra rastlanmaktadır. 1967 yılından itibaren, Biyocoğrafya, devamlı tez yapılan bir konu olarak görülmeğe başlanmıştır. Bununla beraber, çalışmaların oranı çok düşüktür.

Sonuç olarak denebilir ki, yapılan 2333 tez çalışmasından 1838 i Beşerî-İktisadî Coğrafya ile Mevzîî Coğrafya konularına aittir. Fizikî Coğrafya ancak 495 tez ve travayla temsil edilmektedir. Bu sonuncunun yüzde olarak oranı %22 yi bulmamaktadır. Böylelikle, öğrenci tezlerinde, araştırmaların aksine, Fizikî Coğrafya aleyhine bir dengesizliğin mevcudiyeti sezilebilmektedir. Ayrıca, Fizikî Coğrafya konularında da Jeomorfoloji daha çok tercih edilmekte olup, bütün Fizikî Coğrafya tezlerinin yarısını aşkın bir kısmı bu konudadır. Geri kalanların büyük bir kısmı ise Klimatoloji alanındaki çalışmalardır. Hidroğrafya ve Biyocoğrafya konuları çok az olarak işaretlenmektedir. Fizikî Coğrafya içersinde Jeomorfolojiye rağbet, öğrencilerin mezuniyet sonrası iş bulabilme ümitleri ile izah olunabilmektedir.

C. DERS KİTAPLARI :

Ders kitaplarının ne gibi bir seyir takip ettiklerini görebilmek için ayrı bir tablo yapılmamıştır. Çünkü bunlar esasen çok az bir sayıda olup, her yıla ortalama I kitap düşmektedir (toplam 42 kitap). Bunların konulara göre dağılışı şöyledir :

<i>Beşerî-İktisadî ve Mevzîî Coğrafya</i>		<i>Fizikî Coğrafya</i>	
adet	%	adet	%
16	38	26	62

Görüldüğü üzere, Fizikî Coğrafya alanında yazılmış olan ders kitapları çok daha fazla sayıdadır. Fizikî Coğrafya kitaplarının da konulara göre bölünüşü şöyledir :

<i>Jeomorfoloji</i>		<i>Klimatoloji</i>		<i>Hidroğrafya</i>		<i>Biyocoğrafya</i>	
adet	%	adet	%	adet	%	adet	%
12	46	6	23	4	15,5	4	15,5

Yukarıdaki rakamlardan da anlaşılacağı üzere, Fizikî Coğrafya ders

kitaplarında Jeomorfoloji yarıya yakın bir sayıya varmaktadır. Kendisine sayıca en yaklaşan Klimatoloji ile arasında epey fark bulunmaktadır.

Bütün bu çalışmalar sonucu; I. ders kitapları sayı bakımından azdır. Zira uzun emek mahsulüdürler ve yazılmaları bazan bir kaç yılı aşmaktadır. 2. ders kitaplarında Fizikî Coğrafya elemanları daha çok eser vermişlerdir. Bu bakımdan dengesizlik açıktır. 3. Fizikî Coğrafya konularındaki ders kitaplarının bölünüşü de dengesizdir. Jeomorfoloji ders kitapları, lüzumsuz denecek kadar çok sayıdadır, şeklinde sonuçlara varılabilir.

III. ÇALIŞMALARA TOPLU BAKIŞ :

Biz burada bütün çalışmaları toplu olarak ele almak suretile, Fizikî Coğrafyanın bölünüşünün nasıl bir seyir takip ettiğini görmeyi faydalı buluyoruz.

Ders kitabı, araştırma ve öğrenci lisans tez ve travayları bütünü ile ele alındığı takdirde, tez grubunun etkisi ile, Beşerî-İktisadî Coğrafya ve Mevzîî Coğrafya grubunun hemen hemen her zaman hâkim durumda olduğu kanısına varılır. Gerçekte 1970 yılında bütün Enstitü çalışmalarının % 75 i bu grupta toplanmıştır (şekil: 1). Ancak, yukarıki bölümde görüldüğü üzere, tez ve araştırma çalışmalarında durumun seyri birbirinin tam tersi olmaktadır.

Bütün Fizikî Coğrafya çalışmaları gözden geçirilse, ağırlık payının Jeomorfolojide olduğu görülebilir (şekil: 2). Bununla beraber, ilk yıllarda Jeomorfoloji alanındaki çalışmalar da, sayı bakımından pek azdır. Bu konudaki ilk çalışma olarak, İ.H. Akyol'un «Geyve civarında Yılandağ heyelanı» araştırması zikredilebilir. 1940 yılına kadar yapılagelmiş öğrenci çalışmaları ile araştırmalar sayı bakımından çok değildir. Ancak bu yıldan sonra gerek araştırma ve gerekse öğrenci çalışmalarında sayıca devamlı bir artış görülmeye başlamıştır. Özellikle eleman sayısının artışı ve bunun doğurduğu etki ile yayın alanına 1951 de giren «İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi» ile 1954 de yayınlanmaya başlayan «Review» isimli dergiler her konuda araştırmaların ortaya çıkışına ve artmasına yol açmıştır. Özellikle Jeomorfolojik araştırma sayılarında (Ardel-Eriç-Yalçınlar gibi) Enstitü elemanlarının müteaddit araştırmaları ile büyük bir artış kaydedilmiştir. Fakat bu yıllarda öğrenci lisans tezlerinin yok denecek kadar az olduğu da müşahade edilebilmektedir. 1961 yılından sonra, durumda

hafif bir değişme göze çarpmaktadır. Jeomorfoloji araştırmalarında bir azalma, buna karşılık aynı alanda yapılan öğrenci lisans tezlerinde bir artış müşahede edilmektedir. Öğretmen olma imkânının azalması, Jeomorfologlara daha avantajlı işlerin bulunabilmesi bu artışa neden olmuştur denebilir. Burada hemen belirtelim ki, arazi araştırmalarına dayanan, gerçek anlamdaki jeomorfoloji lisans tezleri sayıca çok fazla değildir. Tez konularının çoğunluğunu harita çalışmaları teşkil etmektedir.

Bu genel açıklamalardan sonra, Fizikî Coğrafya çalışmalarını konu ve mahiyetlerine göre ayırmak ve birkaç söz de bu ayırım üzerine söylemek yerinde olur (Tablo IV).

TABLO IV

	<i>Jeomorfoloji</i>	<i>Klimatoloji</i>	<i>Hidroğrafya</i>	<i>Biyocoğrafya</i>
Araştırmalar	266	32	29	14
Ders kitapları	12	6	4	4
Öğrenci çalışmaları	286	169	17	22
Toplam adet	564	207	50	40
%	65,5	24	5,5	5

Tabloda görüldüğü gibi, Fizikî Coğrafya içerisinde Jeomorfoloji her konuda mutlak hâkim durumdadır. Öğrenci çalışmalarında Klimatoloji sayıca ona biraz yaklaşmış durumda olmakla beraber, gene de arada büyük bir fark mevcuttur. Bununla beraber, son yıllarda Klimatoloji tez çalışmalarında bir artış müşahede edilmektedir. Hidroğrafya ve Biyocoğrafyaya gelince, sayı ve oran bakımından birbirlerine oranla büyük farklar göstermekle beraber, Fizikî Coğrafyanın bütünü içerisinde en az işlenen konular halindedirler. Hidroğrafya ve Biyocoğrafya ancak H. İnandık'ın özel gayretleri ile 1957 yılında kendisini göstermeye başlamıştır. Erinç ve Dönmez, Biyocoğrafya alanına katkıda bulunan, gerek ders kitabı, gerek araştırma yapan ve gerekse öğrenci çalışmalarını bu alana sevkeden elemanlar olarak zikredilebilirler. Burada «Tatbikî Jeomorfoloji»ye değinmek yerinde olur. Sayıları az olmakla beraber, bu konudaki çalışmaların yapılmaya başlanmış oluşu memnuniyet vericidir. Özellikle Erinç gerek genel prensipler ve gerekse araştırma yapma yönünden öncülük ederek, çevresinde bu sahada çalışma yapan bir ekip kurma yolunda görünüyor.

SONUÇLAR :

Yukarıdaki açıklamaları şu sonuçlar halinde özetlemek mümkündür :

1 — İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü 1924 yılından 1970 yılına kadar alınan 45 yıllık bir süre zarfında, araştırma -ders kitabı- öğrenci çalışması mahiyetinde 2887 adet çalışma yapmıştır. Çalışmaların sayısı son yıllarda belirli bir şekilde artış göstermiştir.

2 — En çok çalışma, öğrencilerin yaptıkları travay ve lisans tezleridir. Araştırmaların sayısı 500 ü aşkın olup, küçümsenmeyecek bir miktar teşkil eder. Buna karşılık, ders kitapları tatminkâr bir seviyeye henüz ulaşamamıştır. Zira, bunların malik olduğu sayı içerisinde 2. veya 3. baskılar yer aldığı gibi, Jeomorfoloji gibi belirli bir konuda bol yayın olduğu ve bunların muhtelif yıllarda çıkmış I den fazla cilt halinde oldukları düşünülmelidir. Böylelikle 42 ders kitabı mevcut görünmekle beraber, bir çok konularda kitap yoktur.

3 — Araştırma bakımından 1950-65 yılları arasında yer alan devre en faal olarak kabul edilebilir. Öğrenci çalışmalarında ise, mevcut fazlalığı nedeni ile son yıllardaki sayı büyük artış göstermiştir.

4 — Üzerinde durulması gereken en mühim sonuç, çalışmaların konu bakımından çok dengesiz oluşudur. Şöyle ki :

a) Araştırmalarda Fizikî Coğrafya üzerinde daha çok durulmuştur. Beşerî-İktisadî Coğrafya ve bu arada özellikle mevzîî etüdlere, olduğundan daha çok önem verilmesi gerekmektedir.

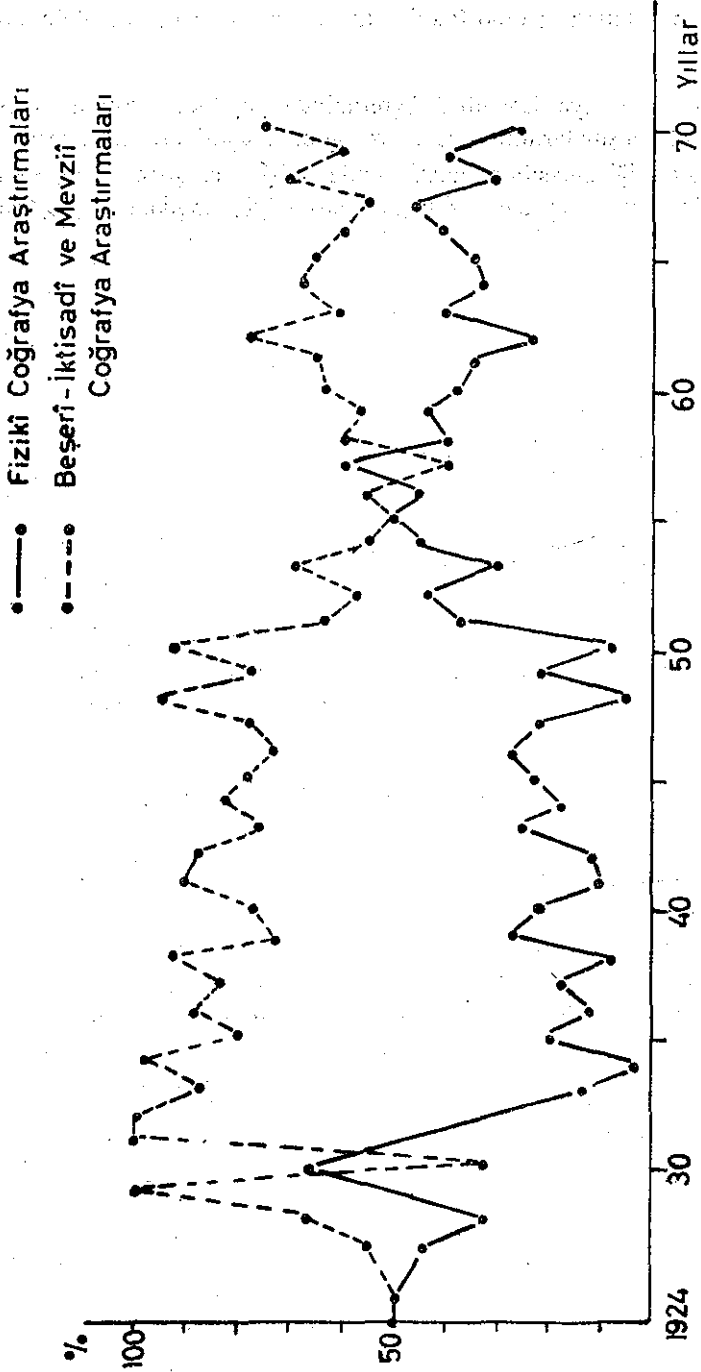
b) Fizikî Coğrafya araştırma konularında da bir dengesizlik vardır. Klimatoloji, özellikle Biyocoğrafya-Hidroğrafya, araştırmaların ve araştırmacıların kaydırılacağı konular olarak görülüyor.

c) Öğrenci tezlerinin daha dengeli olarak dağıtılması, bu mahiyetteki çalışmalarda da Klimatoloji-Biyocoğrafya-Hidroğrafya sahalarına öncelik verilmesi tavsiye edilebilir.

d) Memnuniyet verici bir şekilde başlangıç yapmış bulunan Tatbiki Jeomorfolojide ders kitabı ve öğrenci lisans tezleri yönünden de çalışmalar yapılmalıdır. Yüksek sayı ve oran gösteren Jeomorfoloji çalışmalarının

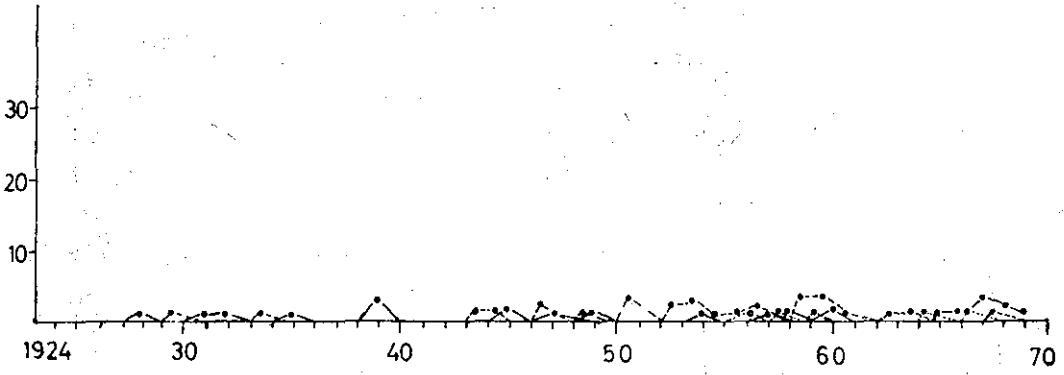
bir kısmının tatbiki jeomorfoloji alanına kaydırılması mümkün görülmektedir.

5 — Coğrafya Enstitüsü öğretiminde yapılması zorunlu olan re-organizasyon çalışmalarının öğrenci ve öğretim üyesi araştırmalarını da kapsamı gerektiği anlaşılmaktadır. Bundan böyle, araştırma alan ve kollarını belirli bir plâna ve programa bağlanması büyük faydalar sağlayacaktır.

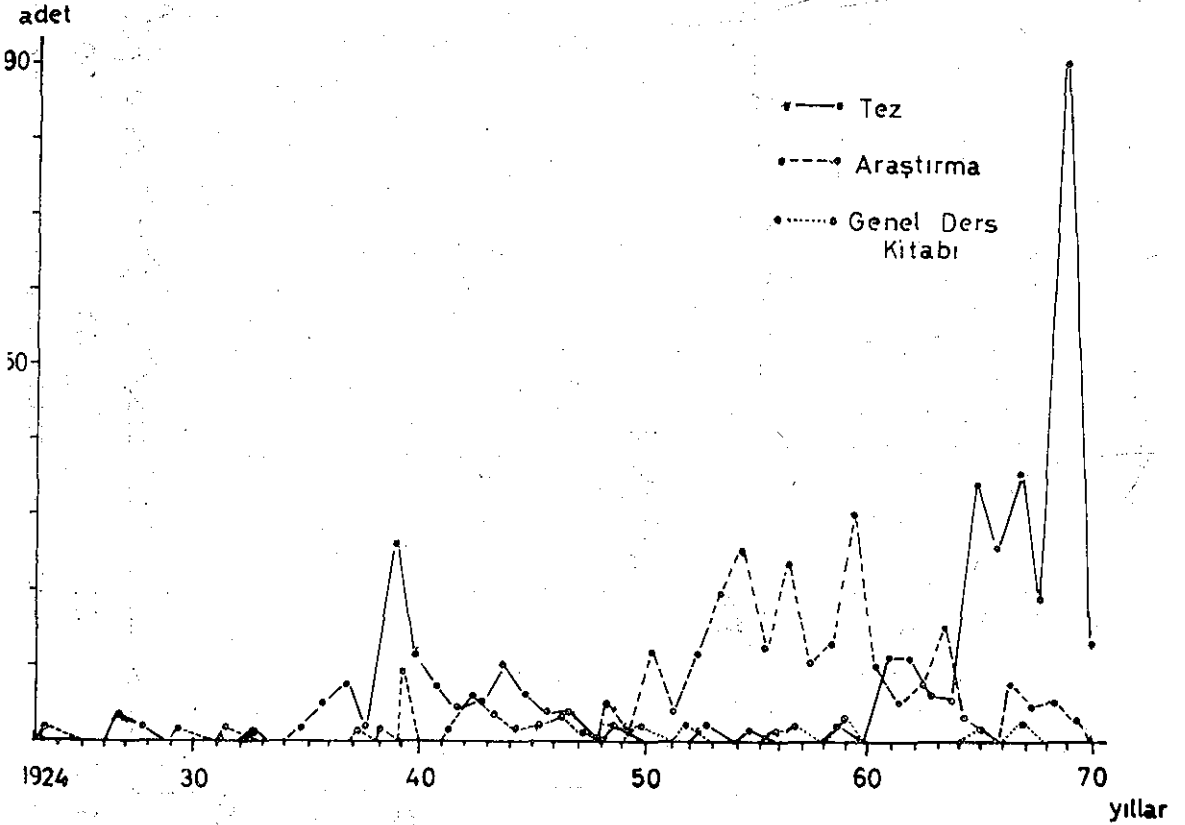

Şekil : 1 — Ders kitabı, araştırma ve öğrenci lisans tezleri toplam oranının yıllara göre seyri.

Hidrografya

Jeomorfoloji

Şekil : 2a — Fizikî coğrafya çalışmalarının branşlara göre durumu.

